

378 (477.81)

Д 31

Бібліотека С.Я.
Дем'янчука

Дем'янчук С.Я.

Уроки мого життя

Шановний
Лідіє Петрівні
в знак великої
поваги від автора
Семан

6.01.99р.

I/H 42282

Автори Дем'ячук С.Я.

8 100087 824819

Дем'янчук С.Я.

Уроки мого життя

Рівне - 1998

33027 м.Рівне, вул.С.Дем'янчука

МЕГУ
БІБЛІОТЕКА

11/0909

Цю повість автор
присвятив своїй дружині
Вірі Михайлівні,
яку щиро кохав, разом з нею
радів успіхам у житті,
долав невдачі, виховував дітей,
працював на землі, вирощував сад,
любив природу.

С.Я. Дем'янчук

Про Степана Якимовича Дем'янчука було багато публікацій в республіканській, обласній та районній пресі. У іншого, певно, голова пішла б обертом від такої гучної слави, а Степан Якимович - людина скромна, все життя його - це праця в школі, у вузах, велика любов до людей, дітей, студентів, аспірантів, викладачів, величезне бажання прийти на допомогу простій людині. Його тернистий шлях в науку: від їздового колгоспу до вчителя і директора сільської школи, викладача, декана, першого проректора інституту, кандидата і доктора педагогічних наук, доцента і професора педагогіки і психології, академіка Міжнародної педагогічної академії та Академії педагогічних і соціальних наук.

З великою увагою всі слухають його проблемні лекції, палкі публічні виступи перед населенням та вченими. З-під пера С.Я. Дем'янчука вийшло 27 книг, 220 наукових праць, 559 статей в періодичній пресі. Його праці опубліковані у 10 країнах світу. Великий вклад академіка у виховання кадрів вищої школи: 2 доктори наук і 24 кандидати наук підготовлені ним. І це в Рівному!

С.Я. Дем'янчук має нагороди багатьох міжнародних вузів. То ж запрошуємо Вас до знайомства з визначним вченим нашої держави.

Б.Н. Мітюров
академік,
доктор педагогічних наук,
професор

I. Сім'я.

В десяти кілометрах від міста Новоград-Волинського, що на Житомирщині, між шосейною і залізничною дорогами розкинулось велике поліське село Орепи. Тут проживала бідна селянська сім'я. Сім'я була великою: батько, мати, дві дочки, чотири сини.

Напередодні Нового року, 30 грудня 1925 року, в сім'ї народився хлопчик. Батьки назвали його Степаном. Він був у сім'ї п'ятим. Всі турботи за виховання дітей лягли на плечі батьків. Батько з матір'ю - бідні селяни - змушені були тяжко працювати на колгоспних полях, йти в найми до багатих людей, щоб утримати сім'ю, зростити здоровими дітей. Пам'ятаю, коли ми були малими, батька не стало. Його репресувала тоталітарна система як ворога народу. І тільки у 1950 році він був реабілітований.

А на материні немічні плечі ліг весь тягар по господарству та вихованню дітей. Вона була неосвіченою людиною, але дуже хотіла, щоб її діти одержали добру освіту. Тому, як могла, намагалася всіх нас вивчити у школі. Старші діти (Петро, Никанор, Пріська, Любов) за власними можливостями шукали роботу і заробляли мізерні копійки. Це була чимала поміч сім'ї. Мати ходила на заробітки в Гірки.

Жала цілісінький день жито, пшеницю, ячмінь, наймалася на різні роботи. А пізно ввечері несла мізерний заробіток - миску ячменю або пшениці на кашу дітям.

І сьогодні пам'ятаю, як я з братом Мишком стояв біля вікна і виглядав матір. А яка це була радість, коли на обрії з'являлася постать мами з торбиночкою за плечима.

Як тяжко було нашій дорогенькій мамі! Ми всі намагалися завжди їй допомогти: займалися самообслуговуванням по господарству, ходили з мамою вибирати льон, збирати картоплю, огірки...

Я змалечку мав дуже велике бажання вчитися. А одєжини, щоб ходити до школи, не було. Через те влітку ходив на колгоспне поле ловити ховрахів. За літо потрібно було зловити більше двохсот. Скільки це треба було землі у 12-13 років перевернути! І за шкірки старий єврей давав на замін сорочку, кирзові черевики та матерію на штани. Взимку, знову-таки, без верхнього одягу до школи не добігти. І досі згадую свого першого вчителя Івана Івановича Хребета, який допоміг мені - подарував сестринку куфайку. Коли був у п'ятому класі, батько приніс мені пачку олівців. Яке це було для мене щастя - справжнє щастя! Я цілими годинами сидів за столом з олівцями. А потім

- як це мені згодилося! На фронті під свист бомб, снарядів і куль малював у штабі полку плакати змісту: «Дійдемо до Берліну!», «Доб'ємо ворога в його берлозі!». А коли повернувся з госпіталю, то в селі був одним з кращих оформлювані в наочної агітації.

Саме у тридцяті-сорокові роки найбільшим лихом для всіх людей був голодомор. Я добре пам'ятаю, як на полях і вулицях села валялися мертві люди, здохлі корови та коні. Юрбами біля трупів чатували з гарчанням озвірілі собаки... Дітей влаштовували в дитячі ясла. У 1932 році на прохання мами голова колгоспу прийняв мене і меншого брата у дитячі ясла. «От тепер дітки я дуже рада, що ви не помрете з голоду», - говорила вона. В дитячих яслах годували різною баландою та тичковою квасолею, привезеною з Воронежа і Курська. Давали такими порціями, що не об'їсися. Але все ж, можна було вижити. Прошло лише три місяці. Я прийшов допомагати мамі садити на колгоспному полі картоплю. Підкликає мене мама і каже: «Іди проси голову колгоспу, щоб залишив тебе у дитячих яслах, бо вже виключив». Підійшов, прошу, а він відповідає: «Ти вже великий, зможеш сам собі знайти щось поїсти. Треба малих дітей рятувати».

Похнюпившись, пішов я до мами...

Я з дитинства звик працювати над книгою. Це приносить мені задоволення. Велика підмога - творчий колектив, в якому я працюю, аспіранти, до 2 липня 1998 року була моя ріднесенька дружина Віра Михайлівна - вчителька початкових класів, яка завжди не тільки розуміла і терпіла мою несамоовитість в роботі, але й сприяла кожній розпочатій справі. Більше тридцяти років, відданих нею вихованню і навчанню наймолодших школярів, відправили її на спочинок на той світ. Багато допомагали мені в роботі сини, невістки і внуки. Я горджуся, що у виданому в Києві довіднику «Хто є хто?» серед біографій українських діячів у галузі політики, економіки, фінансів, науки, культури є розповідь про мого сина Анатолія, тричі академіка, доктора наук, професора.

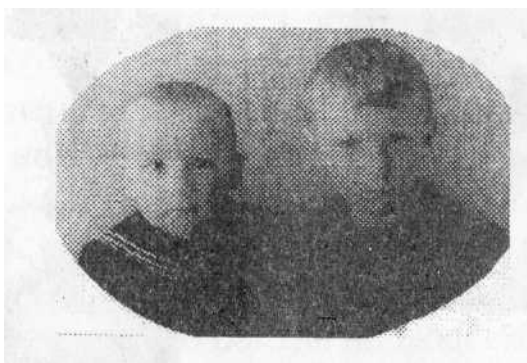
Мама

Дружина Віра
Михайлівна

П'ятирічна Віра
Михайлівна

Сини Анатолій і Юрій

Степан Якимович і Віра Михайлівна з внуком
Віталієм

Внучка Ірина

Внук Віталій

II. Нові господарі на українській землі.

Село бідувало, а коли ледве-ледве почало виходити із злиднів, настало 22 червня 1941 року. Я тоді саме закінчив сьомий клас і пішов працювати в колгосп їздовим. А потім прийшли німці. Пригадую, як страшно вони вели себе з українцями: розстрілювали, вішали, ґвалтували, забирали молодь у Німеччину. Зненависть до нових господарів на українській землі зростала в серці, адже війна забрала двох братів: Петро загинув під Новоград-Волинським, а Никанор спочатку служив у Москві, а потім - зенітчиком у Баку; досі ніхто не знає, де його могила. Правда, у листопаді 1998 року в музеї на Поклонній горі у Москві мені вдалося встановити, що брат пропав безвісти у вересні 1941 року.

Мати ростила двох синів. Війна забрала їх від неї. А яке ж право мав це робити тоталітарний режим?! Чому ж його керівники[^] не домовилися, щоб не допустити кривавої бойні? А мільйони людей не пішли б на той світ через тих, хто багатів на людській крові!

Я добровольцем пішов на фронт. Ходив в атаки з автоматом, був тричі поранений. Останній раз - під самим Кенігсбергом - в

обидві руки. Після восьмимісячного перебування в одному з госпіталів № 40-18 м. Уфи прибув додому. А до цього два місяці молода дівчина Марійка тричі на день годувала мене, бо сам не міг і ложки в руках тримати. Війна ще йшла, а мене відправили до мами. Пішов здоровим добровольцем, а мамі відправили інваліда II групи.

Пам'ятаю, як після першого поранення майор під час операції сказав: «Солдат, тобі пощастило. Один-два міліметри - і осколок врізався б у хребет»... Я йому кажу, що його завернула в бік плащ-палатка, яку перед боєм (нову) видав мені старшина. І вона стала міцнішою за осколок. Саме вона врятувала мені життя...

Правда, як виписували з госпіталю, то у довідці зазначили: має спеціальність бухгалтера. За сім діб дороги все передумав. І вирішив: буду вчитися, щоб здобути певну спеціальність! Вирішив стати вчителем...

Після першого
поранення

Гімнастерку змінив на українську сорочку
(справа С.Я. Дем'янчук)

Серед ветеранів інституту

III. Школа.

За плечима у мене - 20-річного сільського хлопця - була війна, а попереду - ціле життя...

Прийшов у військкомат і почув: «Потрібно йти працювати в школу». Так, з семирічною освітою і став військкерівником Орепівської семирічної школи. Якось одразу зрозумів: тут, серед дітей - моє місце, тут можна здійснити мрію дитинства - стати освіченим, набратися розуму, віддати тепло душі і своє серце дітям та сільським трудівникам...

Чотири курси Житомирського педучилища пройшов за три роки, за 2 роки - три курси Бердичівського учительського інституту, за три роки - Житомирський держпедінститут ім. Івана Франка (замість п'яти років). Викладав історію, українську мову та літературу. Так починався мій злет у звичайній сільській школі, яку очолив у Токареві в листопаді 1953 року.

Ще й досі зустрічаюся з токарівцями. Багато років віддав школі, селу, яке дуже любив. Колись кореспондент газети «Радянський прапор» Юрій П'ятенко (під цим псевдонімом друкувався Ю. Ковальський) писав: «Токарівська школа тулилася в кількох сільських хатинах, а директор ставив сміливі експерименти особливо у виховній роботі.

Влітку діти працювали в полі, на фермі, заробляли гроші. Потім за ці кошти їздили в цікаві подорожі по Україні. Тодішні учні стали зараз господарями села».

Мова йде про мого учня - Героя Соціалістичної праці - С.Г Сидорчука, який очолює Токарівське СГП «Граніт». Це людина неспокійної вдачі, рішуча - словом, уособлення сучасного керівника. Недарма його господарство називають «Токарівською Айовою». А яку школу збудували! Нову, простору. 109 берізок діти посадили під її вікнами на пам'ять про односельчан, які загинули у роки Великої Вітчизняної війни.

Моєю ученицею також була свинарка Євгенія Ревчук, яка за свою працю нагороджена орденом Червоного Прапора. Та скільки ж їх, по-справжньому талановитих, вчилася у нашій школі!

Пригадую, що добрих справ було дуже багато. Ми першими в області створили учнівську бригаду, яка збирала високі врожаї цукрових буряків, картоплі, пшениці. Діти разом з дорослими збудували школу, займалися бджільництвом, щороку здавали державі по 2000 кролів, на трьох гектарах землі посадили шкільний сад... На перших порах найбільшою радістю стало спорудження

електростанції; над нею працювали разом вчителі, учні, селяни. Коли засяяли перші лампочки, кричали: «Ура!», обіймали один одного, плакали, сміялися. Це було справжнім дивом у поліському селі! Пізніше збудували теплицю, власну лазню, де школярі милися. Потім сюди ходило все село.

Пам'ятаю першу педагогічну нараду, на якій я запропонував своїм колегам написати диктант, бо справжній вчитель для мене починався зі знання рідної мови. Треба сказати, що не всі витримали цей іспит, але кожен зрозумів: треба постійно вдосконалювати себе, інакше ти не маєш права вчити дітей.

Наш педагогічний колектив значну увагу приділяв позакласній роботі. Учні старших класів виступали з лекціями, випробовували власні сили в поезії й музиці, співах, виховуючи в собі самостійність, ініціативу, наполегливість. В Токареві старшокласники навіть проводили уроки фізкультури у молодших класах.

Нашим улюбленим дітищем стала шкільна кіностудія. Її доробок тоді - 4 фільми про життя рідної школи та села. Операторами та сценаристами стали учні-старшокласники В'ячеслав Семенюк, Валентин Степанюк,

Микола Волосов, Валерій Прокопчук. Доречі, нині Микола - Міністр важкого машинобудування в Росії.

Згадую ще одного учня з Токарівської школи - Саву Гончарука. Він був саме з тих, що «з'їдають» вчительські печінки та нерви. Його витівкам не було меж і краю. Над усе хлопець захоплювався футболом - на цьому ми й «зіграли», обравши його капітаном футбольної команди. Сава змінився просто на очах, адже капітан повинен бути взірцем. Він ним і став - справжнім лідером. Потім написав мені з армії листа: «...З якою насолодою я знову сів би за парту. В хвилини суму згадую школу, Вас». Ці слова, мабуть, найвища подяка вчителю. Зрештою, всі ми колись сиділи за партою, але найчастіше згадуємо тих педагогів, які повністю віддали себе дітям.

Взагалі, Лесина земля зростила багато чудових вихователів молодого покоління. І я гордий тим, що маю таких земляків.

Повсякденна праця була дуже напруженою. А як рухалася наукова робота! Ще працюючи в Токареві, почав писати наукові реферати про життя і творчість Лесі Українки, готувався до вступу в аспірантуру, яку закінчив заочно в Московському державному університеті ім. В.І. Леніна. 25 листопада 1965

року там же, будучи директором Ярунської середньої школи, захистив кандидатську дисертацію.

У травні 1966 року мене запросили викладати у Рівненському державному педагогічному інституті. Там пройшло більше 30 років мого життя і науково-педагогічної діяльності. Працював над докторською дисертацією, яку захистив 30 жовтня 1978 року.

IV. У вузі.

Після захисту кандидатської дисертації я прийшов працювати в Рівненський державний педагогічний інститут. Пройшов всі сходинки: від викладача, старшого викладача до доцента, професора. Віддав 25 років життя і своєї наукової праці в деканаті на посаді декана педагогічного факультету. На посаді декана багато творив, думав, робив, щоб життя студентів і викладачів було цікавим, а навчання кожного студента легким. І сьогодні згадую, які захоплюючі спортивні змагання відбувалися на факультеті. А які вечори художньої самодіяльності проводили викладачі та студентський деканат! Навіть не віриться тепер. А з іншого боку подумати, то це велика праця всього педагогічного колективу. Це особиста моя присутність на репетиціях художніх колективів, на спортивних змаганнях, на вечорах художньої самодіяльності. А пригадую «зустрічні» вечори, які викладачі готували для студентів, а студенти - для викладачів. Актівий зал інституту ні одного разу не зміг вмістити всіх бажаючих, коли декан факультету «виконував» пісню «Одинокая гармонь»...

Крім читання лекцій, проведення лабораторно-практичних та семінарських занять в інституті я велику увагу звертаю на організацію наукової роботи студентів і викладачів. Сам написав 27 монографій, книжок, 205 наукових статей в збірниках і журналах в 10 країнах світу, 578 статей в періодичній пресі.

За період роботи в інституті під моїм науковим керівництвом 24 викладачі та вчителі Рівненщини захистили кандидатські дисертації. Зараз здійснюю наукове керівництво лабораторією «Виховання учнівської молоді на ідеях миру в навчально-виховному процесі школи і вузу». 10 викладачів вже захистили кандидатські дисертації з цієї тематики. Щорічно проводяться Міжнародні наукові конференції, випускаються збірники праць. Зараз закінчуємо роботу по створенню Музею Миру. Це буде великий науковий центр, в якому буде вестися не тільки наукова робота викладачів і студентів, а й пропаганда миру і миролюбної політики України.

У березні 1993 року я їхав з установчих зборів Міжнародної педагогічної академії і в потязі між Києвом та Шепетівкою спала думка, що так далі працювати не можна. Треба щось

робити, щоб покращити роботу вузу і на думку спало, що потрібно в Рівному створити приватний вуз. Приїхав - і до ректора інституту Б.С. Колупаєва. Він підтримав мене. І зусиллями викладачів-ентузіастів був створений Рівненський економіко-гуманітарний інститут III рівня акредитації, який в цьому році випустив 405 висококваліфікованих вчителів, економістів, менеджерів, банкірів та інших спеціалістів для народного господарства України. Держава не витратила ні однієї копійки на їх підготовку.

В РЕГІ створена належна матеріальна база, а це - сучасна технологія і нові методики, чотири комп'ютерні та лінгафонний класи (останній - один з кращих в Україні), три наукові лабораторії, 16 навчальних кабінетів.

В інституті працюють 93% штатних викладачів, 15 докторів наук, 14 академіків галузевих академій та Академії педагогічних наук України, 59 кандидатів, доцентів навчають студентів. На контрактній основі працює аспірантура і докторантура. Маємо свій видавничий центр «Тетіс».

Ми робимо багато для того, щоб нашими студентами були не тільки заможні люди. Безкоштовно навчаються сироти, майстри спорту, активісти художньої самодіяльності.

Дехто заробляє на навчання безпосередньо в інституті на різних роботах.

Отже, якщо добре налагодити навчально-виховний процес у вузі, то формування особистості майбутнього спеціаліста буде успішно змінюватися. Ми вважаємо, що формування спеціаліста високого ґатунку не може здійснюватися лише в процесі лекцій, лабораторно-практичних занять. Воно повинно здійснюватися в процесі всього систематичного впливу навчання, позааудиторної діяльності.

На святі

Після захисту
дисертації

Президія
Наукова конференція

Міжнародна конференція

Команда, яку я полюбив

Вони навчались на факультеті

Вони навчалися в РЕГІ

Квіти за працю

Я дуже коротко розповів про свою життєву діяльність. Це лише перша спроба. Попереду ще буде багато роздумів про наше життя, адже воно продовжується. А отже і наша повість буде продовжуватися. Щиро вдячний Вам за те, що Ви прочитали цю невеличку книжку, яку я присвятив своїй рідній неньці - голубці Вірі Михайлівні.

Дем'янчук С.Я.

Уроки мого життя

Здано в набір 19.12.98. 300 прим. Ум.др.од. 2.
Замовлення №129819 1

Верстка і дизайн
Беднарчук В.Д.

Коректор

Грицюк Я. В.

Комп'ютерний набір

Гончаренко Я.І.

TETIS